

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL I.   24 Ianuarie 1920   No. 4

IN ACEST NUMAR :

- E. Lovinescu* . . . „Pășuică“
Elena Farago . . . In noaptea asta..
A. Mândru . . . Detectivul
Alexandrina Scurtu . Cuvântul
Dragoș Protopopescu Poema Mărei
I. Petrovici . . . Mai multă filozofie
Maiorul Gh. Brăescu Recunoștința

CRONICI :

F. Șirato : Expoziția Izer; *L. R.* : Tautuffe, Premergătorii, Ecuba; *Insemnări* Bucovina care s'a dus.

— — —
Editura **ALCALAY & Co.**
— — —

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I

EDIȚIA II

Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

BCU Cluj Central University Library Cluj

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

Zaharia Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion San-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

„PĂȘUICĂ”

Nu cunosc pe d. Pășuică, deputat al României mari care așteaptă de câteva luni să devină o simplă Românie, fără altă calificatie. Banatul l'a născut și Banatul ni l'a trimis în Parlament. E deci un bărbat politic. Monstrul cu o mie de guri al presei are sacra datorie de a-i transmite vibrațiile cugetului până în depărtările noastre umile.

De la înălțimea reală și simbolică a tribunei parlamentare, d. Pășuică și-a expus programul pentru consolidarea României mari:

— «Domnilor, a grăit el în substanță, trebuie să privim cu ochii trecutului și ai experienței altora. Să ne adâncim în noaptea luminoasă a istoriei. Să cercetăm bazele civilizației Babilonului... (urmează o expunere fantezistă a istoriei babilonene)... să trecem acum la Asirieni (urmează considerații inactuale asupra Asirienilor)... Dar China, domnilor, să nu uităm cea mai bătrână din civilizații! (urmează o privire asupra Chinei)... Imi veți zice poate că am uitat Japonia? N'am uitat'o!... (urmează o copioasă incursiune humoristică în istoria Japoniei)... Și acum să luăm pildă de la aceste popoare pentru a pune bazele României mari...»

Într'o altă savantă analiză a situației din Rusia, d. deputat Pășuică s'a exprimat lapidar:

— «Toți Rușii se împart, domnilor, în două categorii: *bolșevici* și *mencevici*. Adică: *Rușii mari* și *Rușii mici*...»

După această teorie, d. Iorga ar fi expresia cea mai tipică a bolșevismului românesc.

Întâlnind un ministru ardelean, l'am întrebat dacă numai erudiția l'a trimis pe d. Pășuică în Parlament...

— Nu, mi-a răspuns ministrul... Omul avea o bicicletă. Și pe vremurile astea o bicicletă e ceva.

Un humorist de alături mormăi :

— De avea o motocicletă, te pomenești că ajungea ministru.

* * *

Nu cunosc pe d. Pășuică. Ii stimez însă erudiția și simțul politic. Din colțul retras al acestei reviste literare privesc cu emoțiune și respect caleidoscopul oamenilor noi, pe care i-a pus în lumină jocul forțelor latente. Prin însușirile lui îmi pare o figură reprezentativă. Nu e un om: e un simbol al sofismului sub care trăim de la începutul războiului mondial.

Sofismul oamenilor noi...

Războiul a deslănțuit o putere de distrugere atât de uriașă, încât oamenii, în sufletul cărora stă pururi nestinsă scânteia meliorismului, și-au închipuit că nu se poate distruge atât fără o nouă refacere din temelii. Din tranșea murdară și cu mâinile pline de sânge, luptătorii au început să viseze la o alcătuire mai bună. Prea era crud prăpădul! Ii trebuia o justificare morală și ideală. Nu puteau pieri atâtea milioane de oameni, fără nici un folos pentru omenirea viitoare. În imensa flacără a incendiului mondial se mistuiau vițiile trecutului, piereau veacuri lungi de păcat și de tină. Din scrum avea să renască însă o lume nouă cu mai multă dreptate. Prin dăra de foc a războiului timpul avea să se despartă în două; istoria avea să înregistreze o epocă nouă ale cărei legături cu trecutul fusese arse în catastrofa universului.

Am crezut-o cu toți. Simpli sau deștepți. Nu puteam bănui holocaustul inutil a zece milioane de oameni. Am crezut-o din instinctul unui idealism ireductibil. În urma unei catastrofe, ne așteptăm întotdeauna la o bruscă renaștere. Răstălmăcim înseși forțele răului în interesul binelui și ai progresului indefinit. Credința într'o omenire nouă ne-a adus la sofismul oamenilor noi.

Destul cu trecutul. L'am înmormântat pentru vecie. Lumea nouă se va răzima pe oameni noi, forțele latente

care au stat oprimate sub tirania vechiului regim. Oamenii trecutului ne-au dus la catastrofa universului.

În lături, deci cu dânsii! Să vină oamenii noi. Și fie care ne plâzmuim, după puterile imaginației, pe omul-nou care va reface o omenire nouă...

După cum filozofului antic ce definea omul „un animal cu două picioare și fără pene“, Diogene i-a aruncat un coș jumulit, strigându-i:

— Iată-ți omul!

Tot așa și providența ironică ne-a aruncat pe tribuna parlamentului pe d. Pășuică, strigându-ne:

— Iată-vă omul nou!

În adevăr, acest ciudat om-nou, care a ajuns deputat pentru că avea o bicicletă, ne convinge că bazele României noi trebuesc puse, ținându-se seamă de civilizația babiloneană, asiriană, chineză și japoneză...

E. LOVINESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj
IN NOAPTEA ASTA...

În noaptea asta ploaia se sbate și'mi aruncă —
 Din apa-i învrăjbită, nerodnică și grea —
 Chemări ce'mi bat în geamuri și'n gând de
 par'car vrea
 Să'ndeplinească nu știu ce aprigă poruncă...

Imi bate 'n geam și 'n suflet șuvoiul înarmat
 Cu sulți repezite de mii de brațe rele,
 Ce biciuie 'n netihna singurătății mele
 Ca 'ntr'un copil bicisnic ce merge-necurmat,

Și ne'ndrumat de nimeni, pe-un drum pe care ploaia
 Îl schimbă 'n râu năvalnic ce culcă 'n cale i tot...

. . . O, de ai putea, biet suflet, din silnicu-ți înot,
 Să te cufunzi în somnul ce nu-l deșteaptă ploaia!...

ELENA FARAGO.

DETECTIVUL

În sfârșit: acasă! Iată-i și pe ei acasă! Ea, una, Tinica, nu mai poate de bucurie. Uite, mâine se 'mplinește săptămâna de când s'au întors, și tot nu-i vine a crede. Doi ani de pribegie, nu-i glumă. Nu-i glumă de loc. Să mai poftască și alții. Cum? Lași, tu, treizeci de cearșafuri de olandă pentru pat; douăzeci și opt pentru plăpumi; atâta și atâta rufărie de zi și de noapte, fină... s'o spargi cu limba; lași haine peste haine și pat moale; mă rog, lași la urma urmei gospodărie veche de opt-nouă ani, și, într'o bună zi, o pornești hai-hui numai cu câtu-i pe tine și'n buzunar! S'a mai pomenit așa ceva? Noroc că'n lumea asta toate au un capăt. Dacă ar mai fi rămas o zi la Iași, murea! Cu siguranță că murea!...

Raul nu mai zice nimic. Se uită la hartă, își vede țara mărită, și-i crește inima ca o pâine. Doar a pus și el ceva acolo. N'a muncit la censură ca un hamal? Numai că și-a cam stricat ochii. Noaptea să-l bati că nu vede. Calcă 'n bobote. Și, lucru ciudat: la lumina lampii, tipăritura gazetelor se pare verde. Ah, numai lupa i-a mâncat ochii, fir'ar a dracului de lupă! Dar se putea altfel, când aveai de-a face cu o 'ntreagă oștire de spioni aruncată peste țară ca un blestem? Tii!... Cum mai tremurau când arunca el plasa!... Pe câți nu i-a stârpit? Dacă mai dura un an censura, praful s'a-legea de dânșii!... Praful!... Totuși, bine că s'a isprăvit! Bine că s'a isprăvit odată!...

Se uită la nevastă, ea la dânsul, pipăie mobila cu mâinile, cu ochii... Doamne, nicăiri ca la tine acasă!...

Când au pășit pragul, și-au făcut cruce, au sărutat ușorii, și au plâns... au plâns ca niște copii. Pagube au. Cum să nu. Câteva saltele, o plapumă nouă de mătăasă, o căldare de rufe, haine, ciorăpărie, și, multe altele, între cari și două covorașe și o blană mare de țigru aduse de Raul tocmai din Egipt. Dar, ce-are a face? Acuma, bine că trăesc și sânt în casa lor. Nu mai vor nimic. Nu le mai 'trebuie nimic.

Astăzi au făcut focul dis de dimineață. Să fie cald. Cald peste tot. Ca'n vremurile bune.

Tinica a scos rufele din șifonier. S'a așezat jos, pe covor, și le cercetează, le numără bucată cu bucată. Le înșirue, le clădărește de jur împrejur — albe fulg — cum le-a lăsat. Dela un timp, nu i se mai vede din mijlocul lor, decât părul ciufuit căzut peste ochi, și obrații aprinși ca para focului.

Raul numai în ciorapi și în vestă, are treabă la birou. S'a hotărît să-și revadă hârtiile. Trage saltar după saltar, rupe și asvârle în coș ce-i netrebnic, pune la loc ce-i de trebuință, și tumează tacticos.

Din când în când se fură din ochi unul pe altul și surăd. Tinica a dat peste-o albitură ce le-amintește de-o călătorie scumpă în străinătate. Raul peste o cutie de tutun de lux roșu ca aurul. Iar în cutie o țigaretă de chihlibar, uitată acolo, cu țigara 'ntr'însa. Și, amândoi, de par'că s'ar fi luat de eri, fac haz și se bucură de toate nimicurile.

Raul a terminat și are o idee. Dacă ar scri la rude, la prieteni? Ce surpriză! Plicuri și hârtie au berechet: o cutie întreagă. Numai penițele de pela condeie sunt ruginite. Doar n'a mai scris cu ele de-atâta amar de vreme. Le va schimba cu altele nouă-nouțe. Uite, cutia a aici, lângă călimări, ca de obicei. O mângâie cu privirea, întinde mâna, și... dă s'o deschidă. Când colo, penițele — până la una — întrebuințate:

— Mare comedie!...

— Ce-i Raul? Ce s'a 'ntâmplat?

— Soro, știi? Cutia asta cu penițe era neatinsă când am plecat. Ți-aduci aminte?

— Cum de nu!

— Ei, bine, dragă, toate sânt tocite. Înțelegi? Asta înseamnă, că în lipsa mea, cineva a stat aici unde stau eu acum, și a scris... a scris de-a rupt pământu. Iar cel ce-a scris, are un scris drept. Poftim: se cunoaște după tocitura piezișă a fiecărei penițe. Ce zici de trebușoara asta? A stat, sau n'a stat un om străin în casa noastră?

— Știi și eu... Proprietăreasa spune că n'a stat nimeni. Doar, că, Tomică, nepotu-s'o, venea din când în când să-și facă lecțiile... Dar, încolo...

— Mofhuri, soro, mofhuri! Crezi, tu, că un băiat de liceu e'n stare să prăpădească atâta penițerie?

Când să ridice capacele dela călimări să toarne cerneală, una din ele plină cu mărci. Mărci românești, nemțești, rusești, și toate ștampilate. Două din ele — austriace — tăiate la repezeală cu'n briceag fin, aveau pe dos trei rânduri cifrate. Raul păli. Asta era prea-prea. Se afla deci în fața unui document de preț. Poate chiar de mare preț. Mai știi? Luă lupa, și, răbdător — ca'n vremurile de migăloasă suspiciune — începu să cerceteze marcă cu marcă, doar-doar o mai da peste vre-o urmă-ceva. Inșă totul fu în zadar. Atunci, prevăzător din fire, le adună una câte una, le puse într'o cutie de pudră a nevastii, și le închise în saltarul din dreapta, unde-și păstra actele și hârtiile de valoare. Așa!... Acum se putea ocupa pe 'ndelete de cele trei rânduri cu buba. Le studiă îndelung și avid cu lupa, cu ochiul liber, apoi iar cu lupa, și rămase pe gânduri, nedumerit, socotind după trăsăturile aspre și încordate ale feții. Târziu de tot, un zâmbet ușor, păru că ia naștere

de subț mustața-i roșiatică, dată pe oală. Intoarse privirea spre nevestă-sa, care, cu o față de masă uitată în mână, îi urmărea cu înfrigurare fiecă mișcare; se sculă, deschise ușa, trase cu urechea, o închise iar, își luă femeia de mână, alătură un scaun de scaunul lui, și-i făcu semn să stea.

Ea îl privi aiurită:

— Ceva grav?

Atunci el duse degetul la gură, tainic:

— Ssst! Mai încet!... Grav! Cât se poate de grav! Dar nu trebuie să afle nimeni... auzi? absolut nimeni!... Ia te uită... uită-te cu lupa!... Așa!... Ei?

— Colosal, Raul, dragă... Colosal!... Cum se face că au ajuns în călimări?

— Se face, soro, cum să nu se facă. Spionul a trăit aici, a dormit aici, mi-a purtat papucii, halatul, mi-a stricat penițele, și... în zăpăceala retragerii... Înțelegi? Iar dacă proprietăreasa n'a crâcnit nimic în privința asta, înseamnă — pur și simplu — că are motivele ei!...

— Motivele ei?!...

— Firește!... N'ai băgat de seamă că nu știa ce să-mi răspundă și se făcuse stacoșie când am întrebat-o mai dăunăzi dacă a stat cineva la noi în timpul ocupației? Grozav, Tinico, grozav! Ai fi creuzt? Mie, unu, mi se aprinde capu!... Barem, acuma, vezi și tu, că nu înnebuneam eu de geaba la Iași!.. Uf, ce țară de ticăloși!...

— Bietul meu Raul!... Scumpul meu Raul!...

Dar, Raul, atins până'n fundul inimii de mângâierile nevestii, se încălzi cu totdinadinsul. Făcu apropieri peste apropieri între cele trei rânduri criminale și multe altele cam la fel ce-i rămăseseră în minte de la censură, și, în pornirea-i crudă și patriotică — asemenea unui procuror general — născoci o întreagă dramă, în care proprietăreasa juca păcătosul rol de agent de legătură dintre spioni și trădători. Apoi, mișcat de propriul lui glas, adăogă dus pe gânduri:

— Păcat numai de bietul băiat!... O să rămână pe drumuri!... Mie, mi se rupe inima... Dar, spune și tu: pot să fac altfel? Pot? Curtea marțială nu glumește!...

Tinica — suflet bun și duios — simți că-i se umple ochii de lacrimi:

— Biata coană Anică!... Și când te gândești că mi-a păstrat lucrurile ca pe-ale ei!... Oare nu s'ar putea face mușama afacerea? Ia vezi! Te rog, Raul! Te rog!...

Raul rămăse neînduplecat. Ce? Dacă nu mai e la censură, înseamnă că spionii să-și facă de cap? Și tocmai în casa lui? Ne mai auzit! La băiat, însă, se va mai gândi. El n'are inimă? Ce crede Tinica? Cât privește despre babă, baba va fi împușcată. Asta e bob numărat. Mai puțin o scorpie, și atâta tot. Uite, astăzi nu; dar mâine, mâine dimineață se va duce să se sfătuiască în privința asta și cu Leordeanu —

unul dintre cei mai serioși colegi dela censură. Era doctor în științe, și, pe lângă asta, avea o minte așa de ageră, că tăia ca briciul. Strașnic om! El va deslega problema. Câte n'a deslegat el! In aștea era neîntrecut. Tinica dacă dorește, poate să fie și ea de față. Nu are nimica împotriva. Ba, ceva mai mult, ar fi chiar bucuros...

La ușa din sală se auziră câteva bătăi.

Raul închise repede mărcile și lupa în birou. Apoi trase cu urechea. Bătăile se repetară.

— Tinico, dragă, ia vezi cine-i?

— A bătut cineva? Iaca 'ndată!...

Dete cu mâna prin păr, își luă înfățișarea obișnuită, de gospodină bucuroasă de mosafiri, și alergă ca o sfârlează:

— A, coana Anica? Poftim coană Anică, poftim! Ce plăcere!... E și Raul acasă... Vorbeam chiar de dumneata... N'ai ideie cât îți sântem de recunoscători... Dar, ce ai acolo? Manșonul? L-ai găsit? Unde l-ai găsit?

— Ți 'nchipue, maică, eu și uitasem de el!... In pod! Tocmai în pod într'o lajdă! Ce crezi, maică? Am ascuns tot-tot de frica nemților, arză-i-ar focu și para trăsnetului de nemți. Brrr!... Mai bine că nu i-ai văzut!... Acu, mă duc, că mă așteaptă Tomică... Și-i singur!...

— Nu vrei să bem un ceaiu împreună?

— Nu, maică, mersi! Lasă altă dată!

Raul se plimbă de colo-colo prin casă, cu mâinele la spate.

Tinica intră cu manșonul în mână, fericită:

— Vezi, Raul? Vezi? Până și manșonul l-a pus bine!... Doamne, ce femeie cum se căde!...

— Pentru tine, da! Pentru mine, o trădătoare! De ce n'a vrut să dea ochii cu mine? De ce? Ce țușoare sântei, voi, femeile!... Măine, vom vedea mâine cum stăm cu coana Anica ta! Măine!...

Tinica nu mai răspunse nimic.

Raul se trânti pe-un fotoliu, lângă sobă, cu țigara în gură, aruncând în aier rotocoale mari de fum, pe cari le urmărea până se pierdeau, se prefăceau într'o undă de ceață, supt plafon. Iar în cuprinsul cald și vesel al odăiei, începu să se aștearnă încetul cu încetul ceva din mâhnirea unui apus de soare, a unei păreri de rău.

A doua zi, pela vre-o nouă, Tinica și Raul, palizi, cu cercăne vinete la ochi, se îndreptau spre casa lui Leordeanu. Zăpada scârțâia sub pașii lor grăbiți. Lumea ce umbla forțată pe calea Victoriei — aproape ca și cum nu era pentru dânsii. Ei nu aveau decât un gând. Un gând amarnic, ce-i punea pe grătar.

— Mai este mult, dragă?

— Mult, nu prea. În cinci minute sântem acolo. Dar te pomenești c'a plecat la laborator.

Tinica era nervoasă. Ținea ochii în jos. Uneori părea c'o îneacă ceva, și, atuncea, tușea în silă.

Raul călca hotărît. Peste noapte, drama cu spionajul, căpătase în închipuirea lui înfrigurată, ceva din desfășurarea cumplită a unui film de cinematograf.

Când ajunseră în dreptul casei, Tinica duse mâna la inimă și se lăsă moale pe umărul lui:

— Raul, te conjur, ai milă!...

— Nu fii copilă, Tinico! Pentru D-zeu! Ce, ea a avut milă pentru bietii noștri soldați cari au suferit de foame și au murit cu duiumul pe front? Curaj!...

Intrară în curte.

La scară, Raul își îndreptă nodul dela cravată, și sună.

Numaidecât ușa se deschise, și în prag apărură o bătrână cu mătura în mână:

— A! Săru' mâna... săru' mâna!... Credeam că-i lăptăreasa... Și, eu, cu mătura... Ertaiți și dumneavoastră... ca dimineata, cu treaba. Uite, peconița, par'c'ași cunoaște-o: de unde... de unde...

Raul o săgetă cu privirea:

— Ascultă, femeie, acasă-i domnu, sau ba?

— Acasă, vai de mine, acasă! Cum să nu! E 'n birou, lucrează. De când a venit dela Iași, lucrează mereu. Lucrează și ziua și noaptea... ah, prea mult lucrează! Așa spune și conțița... Cică scrie la o carte, bat'o pustiia de carte....

Atunci, rece ca un englez, Raul o dădu la o parte. Și, cu nevasta la braț, urcă scările.

Leordeanu auzind vorbă și pași, crăpă ușa și se uită pe subt ochelari, încruntat.

Când dădu cu ochii de Raul, rămase uimit:

— Cum, tu? Ce plăcere! Ia poftim! Doamna-i soția ta... nu? Sărut mâna, doamnă. Poftiți vă rog, poftiți! Ce rău îmi pare că nu-i și Calipso acasă. A plecat cu soacră-mea după cumpărături. Dar trebuie să sosească din minut în minut. Rămâneți să luați masa cu noi, nu-i așa?

— Ce masă te găsi, bre? I-auzi, Tinico, fuu îi arde de masă.

— Vre-o nenorocire în familie?

— Taci bre! Și tu, ca și baba cu mătura, vorbești prea mult!... Ceva mai grav! Grav de tot!

Leordeanu își potrivi ochelari și făcu ochii mari.

Tinica îngrămădită în fundul unui fotoliu, cu capul în piept, își așezase manșonul pe brațe, și, acuma, își trecea din când în când mâna peste dânsul, în neștire.

Raul o privi cu imputare, dădu din umeri, și, mai mult în șoaptă, destrămă cu atâta agerime și limpezime șurubăria

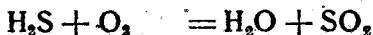
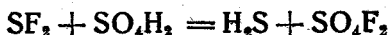
cu spionajul, încât, la un moment dat, Leordeanu sări de pe scaun:

— Documentu!... Repede documentu!...

Raul, fără să se grăbească, băgă mâna în buzunarul dela haină, scoase port-moneul, dintr'insul mărcile; apoi, mai băgând odată mâna, de data asta în buzunarul dela palton, zise liniștit:

— Uite și Iupa!... Așa! Fără Iupă n'ai făcut nimic...

Leordeanu și-aruncă ochii peste mărci, peste ștampile, și se opri asupra rândurilor cu pricina:

Și deodată sbucni în hohote de râs.

Raul se ridică în picioare alb ca varul:

— Ce-i bre?... Ce răzi?

Leordeanu își scoase ochelarii și-l privi serios:

— Zici că proprietăreasa are un nepot?

— Da!...

— În liceu?

— Da! CU Cluj / Central University Library Cluj

— Ce clasă?

— A șaptea!

— Ha! Ha! Ha!... Păi atunci numai el ți-a făcut-o!

Dar, să te lămuresc. Mă rog, știa hoțul de băiat că ești la censură? Știa!... Și'nchipuea că ai să vii acasă și ai să dai peste mărci în călimări? Evident că da!... Atunci — lucru foarte simplu — i-a trecut prin cap o năsbâtie. A luat un plic, a tăiat mărcile cu briceagul, a scris pe dos o formulă chimică, și... ca trebușoara să capete o înfățișare cât mai suspectă, a îngrămădit în călimări fel și fel de mărci streine, cari, pe timpul ocupației se găseau pe toate străzile — cu duiumul, și, acuma, iată-te, domnule prieten, detectiv fără să vrei!... Poftim:

Sulfură de fier + acid sulfuric = oxigen sulfurat + sulf de fier.

Hidrogen sulfurat + oxigen = apă + hidroxid de sulf.

Hidrogen sulfurat + oxigen = apă + sulf.

Deci, cum spuneam: o formulă chimică! O formulă cât se poate de elementară, și aceia greșită... A greșit-o ștregarul!... Totuși, știu că te-a lucrat în foi de viță!... Măi, că strașnic copil!... Măi, că amarnic copil!... Ha! Ha! Ha!...

Raul căzu mototol pe scaun.

Tinica se desfăcu la haină. Nu mai putea de căldură. Urnă o clipă de tăcere. O clipă îngrozitoare. Apoi, deodată, cu ochii vii, cu zâmbetul pe buze, se sculă naltă, elegantă, și întinse mâna-i fină, fără mânășă, chimistului.

— Mersi!...

— Nu rămâneți la masă? Păcat! Am fi avut de ce face haz!.....

Raul îi aruncă o căutătură de par'c'ar fi vrut să-l strângă de gât. Își luă nevasta de braț, și plecă fără nici un bună-ziua, nimic. Când să iasă pe poartă, Leordeanu apăru în ușa casei cu lupa 'n mână:

— Ascultă, colega, detectivule, ți-ai uitat lupa!... Uite lupa!... Poate-ți mai trebuie!... Ha!... Ha!... Ha!...

Raul — drept răspuns — mări pasul.

Era furios. Se făcuse de răs și pace. Auzi dumneata: apă, sulf, apă!... Măine-o să afle și-o să huiască tot târgul!... Nu-l cunoaște el pe Leordeanu? Mare nerozie!... Cum de n'a putut s'o deslege singur?!... Ii venea să 'nebunească: Sulf, apă... apă!... Tii!...

Deodată, la colțul străzii, se opri și privi pe nevastă-sa drept în lumina ochilor. Buza de jos îi tremura de indignare:

— Bine, soro... Acu, eu, să zicem că sunt un tâmpit... un ignorant... și nu mă prea pricep în chimie!... Dar, tu, tu care-ai învățat la călugărițe!... Se poate? Se poate una ca asta? Bre! bre! bre! bre!...

A. MÂNDRU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUVÂNTUL

Privește! Par'c'a fulgerat tăcerea
 Și iată scoborându-se cuvântul
 Din cerul sufletelor spre mormântul
 În care omul își ascunde-averea
 În diamante i-e'mbrăcat vestmântul,
 El ține-un sceptru: se numește vrerea,
 Pe frunte poartă tiară: e durerea
 Și 'n inimă un plumb: desnodământul.

Cum stă încremenit în fața lumii
 Se uită lung ca'ntr'însul să coprindă
 Lumina care-i dăruiță himei

Când iată'l dus... a dispărut... doar clipa
 Mai cată trist cu fața-i de oglindă
 În urma lui și-și scutură aripa.

ALEXANDRINA SCURTU

POEMA MĂREI

MARALDEI

E marea așternută, o cortină
De teatru ce se joacă dedesupt.

Pe luciui, spectatori eterni înclină
Un ochi în care dramele s'au rupt
O viață 'ntreagă 'n acte și scenete,
În începuturi mici și epiloguri,
Și mor astfel, sumar și pe 'ndelete,
Cum câmpul moare aidoma în stoguri.

Prin lespezi care crapă 'n țărni culise
Duc crabii-activități de mandibule;
De sus, vărsînd din soare blonde vise,
Asvirle cupa regele din Tule.

O gărgariță bea pe-o petricică
Nectarul fin ce gălge pe stînci
Cînd pescăruși pe prăzi ușoare pică
Și dau rechinii valurilor brînci.

Din funduri în decoruri de eter
Cu munți și văi și ape ca la teatru,
Cu trepte de lumină 'n amfiteatru
Pe falsa perspectivă — a unui cer,
Sirenele pornind în clară trenă
Dau vremii zor și valului refren
Să nu lipsească pe întinsa scenă
Nici alba poezie-a lui Samain.

Și iată și baletul lângă dig:
În bolerouri moi ca niște buze,
Ca 'n dansul gnomilor din opera lui Grieg,
Bat unda 'n tacturi mistice meduse.
Mai mare, una, diafană, saltă
Și 'ntr'un oftat prelung pe val leșină
De par'că 'n „dansul lebedei“, invoaltă,
În apă ar muri o balerină.

Cum seara 'n cer pornește — un joc de șah
 Și 'n zare 'ncepe să tresară farul,
 Te 'ntrebi : pe tabla mării, ce Alah
 Și pentru cine aruncă 'n larg cu zarul?..

O pinză albă doar, la orizon,
 Inseamnă-o foaie mistică de zestre
 Ducând prin curmezișuri de ciclon
 Logodna bogățiilor terestre.

Și 'n vreme ce de buni pescari noredul
 În lese strânge-o vie zi senină
 Pricepi de ce tot cerul se înclină
 În mare atunci când scântee năvodul.

— E zi acum. Și-abia sfârșită, drama
 Și-a reluat conflictul și eroul.

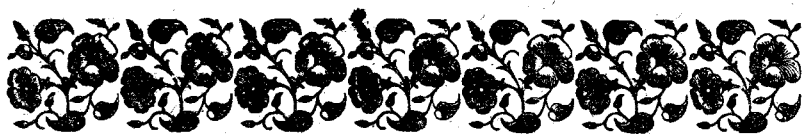
Cînd bolta își desface panorama
 La țarm, urcat în soare, Casinoul
 Spre care publicul de valuri mușcă,
 Intrat în scenă-i o imensă cușcă
 Din care vîntul, alergând prin goluri
 Și răsfoind din fraze, suflă roluri.

...E marea așternută o cortină
 De teatru ce se joacă dedesupt.
 Pe luciui nestatornic se înclină
 Montări cu fast din drame ce s'au rupt
 Privirilor în acte și scenete,
 Căci doar adîncul, singur pe 'ndelete,
 Trăește drama vieței integral
 Și-urcînd-o surd, pe creștetul de val
 O joacă ochilor, așa cum joacă
 Și iarna într'un fir de promoroacă.

DRAGOȘ PROTOPOPESCH.

Constanța, 28 Dec. 1919

MAI MULTA FILOSOFIE !

— CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU SITUAȚIA CULTURII
NOASTRE —

Asistam dăunăzi la o bună lucrare de teatru : *Duelul* lui H. Lavedan. Nu era numai conflictul a două persoane, ci apriga luptă a două concepțiuni. De-o parte omul de știință pozitivă care nu recunoaște nimica mai presus de materie și nu admite să se contrarieze impulsunile ei. Pe de altă parte reprezentantul religiei, pentru care materia nu e totul și înțelege s'o înfrâneze, sprijinit pe norme superioare. Între acești doi antagoniști mai era totuș și o altă deosebire : pe când cel d'întâi nu șovăește o clipă în punctul său de vedere, celălalt are momente de oscilație și sfârșește prin a-și atenua intransigența printr'o concesiune. Lucrul e foarte natural. Concepția celui d'întâiu este mult mai comodă și de asta mai ușor de menținut. Pentru el realitatea este ceea ce se vede și nimic mai mult. Orientarea în viață îi este împiedecă de natura lumii văzute și de îndemnurile ei. Celălalt completează lumea sensibilă cu elemente nevăzute și caută să încovoae îndemnuri puternice și clare, cu porunci abia deslușite care-i sosec din inaccesibile depărtări. Nu e de mirare ca pasul acestuia să alunecă mai lesne, lipsit de scoarța solidă pe care calcă acel d'întâiu. Căci e greu să te menții în atitudine divine când n'ai esența eterică a unui dumnezeu. Și nu oricine poate să se dematerializeze într'atăta, încât să nu se scufunde pe podul curcubeului de raze, pe care îl treceau, ca pe-o punte materială, oaspeții mitologicăi Walhale !

Neapărat că nesocotirea completă a fapturii noastre fizice este o absurditate. Creștinismul, oricâtă dușmănie va fi arătat materiei, în primele lui începuturi, a trebuit să se nălmădie mai apoi. Așa a pătut deveni o religie pentru oameni care voiau să se bucure de viață și nu numai a celor călșiva anahoreși, care, deși fugeau în pustii și se flagelau, n'au ajuns să scape totuș niciodată de obsedarea unor icoane de voluptate și de desfătări. Totuși — oricât am fi de largi în acea privință — trebuie să spunem pe de altă parte că materialismul care dă rămă altarele și stinge smirna, care așterne peste zugrăveala închipuirilor noastre un cenușiu tern și monoton, materialismul care oprimă orice altă muzică decât ciocăneala reciprocă a miliardelor de atomi, materialismul acesta care ne

lasă de capul nostru într-o lume lăsată de capul legilor ei, nu este o concepțiune care să 'nalțe sufletele și să 'ndrumeze pe cele mai bune căi.

Și totuș școala noastră este o fabrică de materialişti. În-vățământul religios, menit să întreție năzuințele ideale, e totdeauna învins de către științele pozitive, care — cu ajutorul programelor de școală — împing la materialism și ateism.

Nu vorbesc de învățământul primar. Aci cunoștințele științifice sunt din cale afară puține ca să sdruncine clădirea lecțiilor de religie. Cine nu învață mai mult decât școala primară, rămâne de obicei cu credință religioasă, dar cu prea puțină știință ca să-l putem invidia. Căci idealul firește nu este și nu poate să fie să-ți păstrezi înălțimile sufletului cu ajutorul ignoranței.

Nu tot așa stă lucrul cu școala secundară, — școala aceeași importantă, care e menită să dea fiecăruia o icoană integrală despre lume și viață, mai înainte de-a porni pe căile specializării. În cursul secundar religia și știința intră în luptă deschisă și ca regulă aproape generală, cea d'întăiu e doborâtă. Științele vin cu metode sigure, cu demonstrații străne, cu experiențe concludente. Ce poate să facă religia, cu apelurile ei la minuni, cu balastul ei de legende, cu „crede și nu cerceta“? Elevul nu poate să ezite între învățăturile religioase și cunoștințele științifice, când acestea par într-un dezacord. Și fără o privire filosofică a rezultatelor științelor pozitive, care să le fixeze la justa valoare, acestea se arată în vădită opoziție cu învățătura religioasă, părănd să convergeze toate spre concepțiunea materialismului ateu.

Rezultatul, un enorm procent de materialişti printre absolvenții de licee. Și cum nu toți vin la facultatea de filosofie, unde au șansa să li se arate toată netemeinicia acestei concepțiuni, cei mai mulți rămân pentru toată viața cu această doctrină tristă și pustuitoare și mai presus de toate neadevărată.

Corectivul acestei situații nu l-ar putea da în linie nici profesorii de științe, nici acela de religie. Celor d'întăiu nu le putem pretinde să facă și filosofia științii lor respective și poate ar fi chiar mai puțin dacă ar face-o, întrucât cei mai mulți, crescând, printr-o optică explicabilă, importanța specialității lor și ridicând-o la un rang mai mare decât se cuvine, devin adesea și dânsii adepți unui materialism îngust și intransigent. Care fisicien sau chimist nu e înclinat să considere elementele și legile specialității sale, drept expresia *ultimă* a realității?

Care naturalist nu este victima unei iluzii analoge?

Să-i lăsăm mai bine să-și vadă de treaba lor, unde pot aduce reale foloase!

La rândul său profesorul de religie — de și în fond are multă dreptate — nu poate susține singur lupta. Mai întâiu el apare ca parte interesată, cu argumente „*pro domo*“. Pe urmă e nevoit să se sprijine prea mult pe tradiție și pe texte „sacre“,

ceiace îl pune în inferioritate față de oamenii de știință. Apoi e reprezentantul unui mod de a vedea care n'a dus casă bună cu libera cugetare și iar atunci când dă la o parte „revelațiunea” și vrea să dovedească științificește, atuncea — pentru ce n'am spune-o? — trânteste alături de argumente bune și destule argumente puerile, cam aceasta fiind mentalitatea teologică: oricum o fi, numai mult să fie!

Care care ajutor împotriva năvalei materialiste poate primi profesorul de religie de la colegii care predau științele morale (istoria și literatura), — dar sprijinul e slab și indirect. Restabilirea situațiunii în favoarea sa și 'n favoarea adevărului, conducerea tuturor cunoștințelor și ierarhizarea lor, așa ca fiecare să-și aibă locul și rolul care i se cuvine — aceasta rămâne sarcina și misiunea altui profesor, a aceluia de filozofie. Format într'o atmosferă în care libertatea cugetării e absolut nestinjenită, cunoscător al metodelor științifice și prețuitor al rezultatelor științii fără a fi prizonierul lor, profesorul de filozofie, pregătit tot odată să judece valoarea tuturor cunoștințelor și limitele în care ele sunt adevărate, este singurul chemat și în măsură să săvârșească opera de conciliațiune a antitezelor, de retragere a pretenșiunilor nejustificate și de unificare a ideilor, punând la dispoziția elevilor uluiji de atâtea materii disparate și otrăviți de orgoliul unora din ele, o icoană cât mai coerentă și mai cuprinzătoare a realității totale, lamulețā sacră pentru viață și semn de cultură adevărată.

La o atare operă pot contribui de sigur și încă cu puteri și mai însemnate profesorii cari predau filozofia în învățământul universitar. Dar la Universitate tinerii vin pentru specializare și trebuie să te pui în ipoteza că sunt unii care nu calcă, nici de curiozitate, pe la cursurile de filozofie. Și nu te poți bizui să ai întotdeauna un Titu Maiorescu, pentru ascultarea căruia oamenii își lăsau câte odată nu numai interesele meseriei dar și altele mai acute. Ar rămânea atuncea toată greutatea sarcinei, pe umerii „filozofului” de la liceu, pe care o spunem încă odată și oricât respect am avea pentru biserica țării, profesorul de religie, cu toată identitatea sa de năzuință, nu-l poate înlocui.

Dar pentru aceasta învățământul filosofic în licee, ar trebui să fie cu totul altă, de cât ceia ce este. Cu organizarea și programele actuale — monument de necompetință și de nediscernământ — nu putem aștepta nimica, cel puțin în acea ordine de idei. Pentru filosofie sunt în prezent destinate o batjocură de ore, la finele liceului, la botul locomotivei universitare. Dar asta n'ar fi încă nimica! Ceia e mai grav e că învățământul filosofic se mărginește la două materii — de sigur importante — dar care nu sunt ele chemate să îndeplinească opera aceia culturală pe care, s'o numim pe fața ei negativă: combaterea materialismului ateu. De-o parte avem *Logica*, o disciplină prin firea ei neutră, care nu se amestecă și nu preferă nici o doctrină în dauna alteia; pe de altă parte *Psihologia*, care avându-

și domeniul ei privat, nu poate face ea oficiul public, al armonizării tuturor științelor dintr'un punct de vedere superior. Pe urmă psihologia științifică, slujindu-se de metoda științelor naturale, împrumutând chiar aparatele lor și condiționând—în explicațiile ei—fenomenele sufletului de acele ale sistemului nervos—psihologia aceasta, nesusținută de alte discipline filosofice, poate contribui și dânsa tot la materialism.

Ceiace trebuie să se predea neapărat pe lângă aceste două materii, care pot rămâne, este acea serie de considerații care alcătuiesc oarecum inima filosofiei și care sunt pe de o parte o *teorie a cunoștinții* și pe de alta o *teorie a existenței*. Fără a se intra în dezvoltări prea întinse, care nu-și au locul de cât la specializare, se poate da totuși elevilor indicații suficiente despre *limitele cunoștinței noastre, relativitatea științelor, caracterul derivat al materiei,—toate acestea stabilite cu criterii logice și procedee raționale*. Li se poate arăta că, strictul determinism științific se poate concilia cu un principiu superior metafizic, putându-se îngădui tot odată, religiei să și-l reprezinte în forme simbolice. Toate științele pot fi înfățișate, drept ceea ce sunt, ca opere *umane*, ca mirunate ajutoare în lumea înconjurătoare, cărje ale slăbiciunii noastre, pe care să nu cădem în greșala de a le agita în aer, amenințând țăriile albastre sau crezându-le baghete magice cu care să creiăm lumea încă odată.

Pe aceste baze filosofice, care trebuiesc irainic sădite, se poate înălța acea iconă despre lume, cât mai unitară, cât mai adâncă și cât mai adevărată....

Regenerarea învățământului secundar—a cărui menire am schițat-o—n'o poate face de cât reorganizarea și lărgirea învățământului filosofic. Aci este centrul de refacere și de cristalizare,—nici în învățământul științific care constituie o simplă latură a vieții și nici în acel religios, care și el rămâne numai un mădular al sintezii integrale...

Orice alte reforme sunt numai leacuri empirice sau și mai rău, — cărpeli.

Aceasta va trebui s'o înțeleagă ministerul care își va lua sarcina reformei, ministerul căruia se va da răgaz să se așeze în scaun, iar nu să străbată în fugă—așa cum se peptrece de la o vreme—cabinetul ministerial ținând c'o mână pe predecesor și cu alta pe urmaș, ca la o monșiră figură de cotilion, sub ochii holbați ai ușierilor, singurii care reprezintă astăzi statornicia și continuitatea....

I. PETROVICI

RECUNOȘTIȚA

Copilăria! O, scumpa noastră copilărie! Ești om bătrân, plecat pe groapă și totuși câtă melancolie nu stârnește în sufletul tău un zgomot, o adiere îmbălsămată, un freamăt de pădure, o melodie veche ce te transportă ca prin farmec în sânul copilăriei.

Doamne, unde sunt timpurile când fiecare din noi nu mâncase încă din „pomul cunoștințelor“?

Zilele pline de soare, când ne rostogoleam pe iarba înflorită sau stam în nemișcare, cu brațele în cruce, cu ochii țintă la cerul albastru în nădejdea de a zări vre'un înger?! Noaptea de iarnă petrecute la gura sobei, purtați de Moș Neculai prin grădinele fermecătoare, în care păsări măestre cu ochii de pietre nestimate, puneau cu ciocul lor de aur, fructe dulci în gurile copiilor cuminți.

Unde ești tu Crăciun bogat în daruri, tu Paști cucernic, care ne îmbrăcai cu haine noi, pentru a ne lăsa cu mâinele în buzunare și gurile căscate, împietriți de admirațiune în fața munților de cozonaci?

Unde sunt timpurile petrecute în școală, în mijlocul atâtor tovarăși noi de joc?!

— „Cum te chiamă pe mama?... că pe mine mă chiamă Georgică.. Tătuțu stă lângă biserică... avem un câine maare!!“

Dar ștregăriile liceului? Frigurile lecțiilor neînvățate!

— „Tu știi lecțiile?“

— „Nu... dar tu?“

— „Nici eu.“

— „Hai la scădat!“

— „Hai!“

Copilăria începe cu prima jucărie de care-ți amintești, cu primul rând de haine noi, cu primul gologan ce-l dai pe turtă dulce, și sfârșește.. Dar cine ar putea spune unde sfârșește copilăria?

Sunt copiii mici îmbătrâniți înainte de vreme de mizeria în care au deschis ochii, desvirginați de viciile părinților, pervertiți de promiscuitatea în care au trăit și sunt oameni mari rămași copii din cauză că zânele ursitoare i-au răsfățat prea mult la nașterea lor. Dorm și se trezesc în brațele mamei, sunt hrăniți ca puii de rândunică, conservați ca niște odoare sfinte. Ei nu sufăr niciodată, pentru că n'au ocazie să se lovească: li se ridică totdeauna piatra din drum.

Mai târziu sunt duși de mână din școala primară în liceu, de aici în facultăți și pe urmă la o sinecură oarecare, dacă nu rămân neputincioși pentru totdeauna.

Să nu vă prindă deci mirare, că povestiind amintiri din „Școala de Infanterie“ le asociez imaginilor primei copilării. Am rămas și eu copil multă vreme. De altfel am fost influențat de prietenul meu Butugan, care era și el un răsfățat și jumătate. N'am văzut om pe lume mai fără habar ca dânsul, de realitatea vieții. El nu știa ce e osteneala, pentru că nu se ostenise cu nimic, nu-și bătea capul de loc. Toate i-au venit mură'n gură și continua să treacă prin viață cum a zis un oarecare vagmistrul al Parnasului cazon:

„Fericit prin viață trece
„Cavaler cu sânge rece.

Venisem abia din vacanța de Crăciun. Era într'o Sâmbătă. În meditația de după amiază, Butugan veni să mai tăinuiască cu mine, ca de obicei.

— Cunosc un băiat, care va face în curând pe „craiu“; Bibică are mâine ieșire în oraș, se lauda el cu gesturi teatrale, cu aer de infinită sfidare, adresată probabil soartei peste care se simțea stăpân.

— Cum? dar n'ai fost ascultat la topografie? Nu ți-a pus Căpitanul un doi cât capul tău de mare? Ai uitat?

— Să fii sănătos băiete! M'am dus după el și mi-a șters nota. I-am spus că n'au eșit foile dela litograf: pe ce era să învăț?

— Ho! stai mai încet, zic, nu te bucura așa că tot n'ai scăpat. Știi la „administrație“? Dacă te ascultă ce te faci? La patru avem interogație.

— Așa-i, uitasem de „administrație“. Ce lecție avem?... mă întrebă el necăjit.

— Avem despre registrul de detaliu.

— Ascultă bre, te rog spune-mi și mie lecția în două cuvinte. Tu știi că mie nu-mi trebuie pologhiie multă. Nu vreau să fiu șef de clasă; să-mi iasă nota de trecere. Dacă scap la lecție, îți plătesc un dejun la lordache și tisană, pe cinstea mea. Tu ai ieșire?

— Am, dar te ții de vorbă?

— Bine bre, doar nu mă cunoști de ieri!

— Bun! Uite mă: registrul de detaliu se împarte în: controlul efectivului, capitolul micului echipament al îmbrăcăminteii al armăturii și al diverselor.

Butugan le-a însemnat pe o foaie de hârtie, le-a repătat de vre'o sută de ori închizând din ochi, cu aerul de a le căuta prin zare și se declară satisfăcut. Lui doară nu-i trebuia pologhiie multă.

Întrând șovăitor în clasă, căpitanul „Stul“ galben, serios și chel, se așază pe scaun, puse ceasul pe catedră, desdoi tacticos catalogul și într'o liniște în care nu se auzea decât

bătăile de inimă ale celor cu lecțiile neînvățate, zise cu un glas de muribund :

— Domnul Butugan!

Alecu îmi făcu cu ochiul, sări peste bancă și înaintă triumfător, ca cel care a prevăzut perfidia și e gata la ripostă.

Și nici lae, nici bălae, prinse a spune :

— „Astăzi avem despre registrul de detaliu. Registrul de detaliu este un registru de administrație și control. El se împarte în cinci capitole și anume : întâiu, controlul efectivului“... și urmă lungind cuvintele, înghițind în sec, simțind o sudoare rece la rădăcina părului, îngrijat la ultimul cuvânt c'a isprăvit așa de repede, gata, gata să înceapă din nou.

— Bravo, Domnule Butugan! Văd c'ai citit. Vezi că cine vrea, poate?!... 'stul... nota 12.

În recreație se plângea amar că n'are noroc, că i-a pus nota fără să-l lase să spună toată lecția, pe care o știa ca pe apă.

D'apoi în meditația de seară! Ce planuri! Ce pregătiri pentru a doua zi! Cu câtă îngrijire își punea în toc egreta particulară! Ce de „escadron la trap“!

— „Cine ia masa în oraș? întrebă intrând pe ușe sergentul de serviciu.

— „Anche io sono italiano! Inseamnă pe băiatul“, strigă Alecu în culmea fericirii.

— „Și dejun și masă?“

— „Idem“.

A doua zi de dimineață, după cuvenita inspecție, obișnuitul ordin „cine mănâncă în oraș să iasă înainte“.

Alecu fredonând plin de o bucurie lăuntrică, mă căuta cu privirea pe deasupra celor din jurul său și dând cu ochii de mine, se apropie și-mi dete un ghiont, care făgăduia de toate. Ne întocmirăm în front și înainte de a ni se da drumul, ni se citi următorul ordin :

„Astăzi având loc o mare întrunire publică cu manifestajii „de stradă, se întrzice cu desăvârșire circularea elevilor pe Calea „Victoriei, până la ora 6 p. m.“

La poartă ne aștepta un muscal cu brâu roșu și cai negri, comandat la telefon, în care se sui Alecu cu un aer măreț, cu nasu 'n vânt, superb, lăsându-mi mie dreapta.

— La șosea, Vasca! Și dă drumul.

Pornirăm glonj. N'am schimbat trei vorbe în tot parcursul. Butugan sucind capul în toate părțile, salutând camarazii cu compătimire, fredonând mereu, iar eu degerat și chinuit de o foame îndrăcită.

— La lordache, Vasca! La trap... la galop!

Măncărăm toată lista, apoi veni chelnerul cu o sticlă cu gâtul aurit, îmbrobodită într'un șervet ca o turcoaică în iașmac; în fine ni se aduse *marghilomane*, țigări și benedictine.

Acum, cu coatele pe masă, cu țigările aprinse, vorbeam

de toate: de profesori, de camarazi, de mizeriile școlii de care ne credeam scăpați pentru totdeauna, apoi de haine și în fine de femei. Ne povestirăm aventurile. Lui Butugan îi plăceau brunetele. Avusese, zicea el, o țigancă, astă vară la treerat...

Dar ce-i o clipă în veșnicia lunei? Ce înseamnă o Duminică liberă în eternitatea unui an școlar, când ai, cum aveam noi, atâta poezie în suflet, și atâta proză în intențiuni?!

Se făcea noapte văzând cu ochii. În restaurant nu mai era nimeni; trebui să ridicăm ședința. Chelnerii simulați de dărnicia lui Alecu, se grăbiră ploconindu-se să-l îmbrace și să-l strângă cu centironul peste măsură. Eu m'am îmbrăcat și m'am încins singur, așa cum se cuvine aceluia care contribuie la plată, doar cu verificarea socotelii.

Era trecut de ceasul trei, când ne pomenirăm în Calea Victoriei, puțin candrii, cu egretele într'o parte, săgetând cu priviri provocatoare orice matroasă întâlneam în drum. Ajunși în dreptul teatrului, găsim strada închisă de o companie de jandarmi pedestri.

— „Înapoi, nu e voie!“ ne spune cu toată asprimea un pui de sublocotenent fără mustăși.

Ne desmeticirăm amintindu-ne de ordinul dela școală, simțind primejdia. O luarăm repede înapoi, râzând prăvăliile, cu intenția să ieșim în Bulevardul Elisabeta. Se găsea și aici o companie de vânători, ai cărui comandant, spilkuit ca la 10 Maiu, nici nu ne băgă în seamă.

— „Nu e voie“, ne spuse cu regret un sergent major, arătând cu ochiul spre căpitan.

— „Măi să fie al dracului, hai s'o luăm pe Calea Victoriei în jos, spre palatul poștei“, zic eu fără speranță. Și în adevăr, de astădată ne pomenim în fața unei companii de gardiști în haine noi. Înaintărăm totuși, crezând că cu ei ne vom înțelege mai repede, când ne opri deodată, ieșit nu știu de unde, un căpitan în tunică, cu mustășile văcsuite, cu eghileji dubli, dela comenduirea pieții.

— „Ce căutați pe aici? Nu vi s'a spus dela școală că nu aveți voie pe Calea Victoriei?“

— „Am fost într'o familie“, încercai eu...

— „Las' că vă dau eu familie! Cum te chiamă pe D-ta?, se adresa el lui Butugan.

Alecu cu o ștregărie isteasă, pe care n'o citisem nici odată în ochii lui, aruncându-mi o privire de om încercat, răspunse scurt fără ezitare:

— „Popescu!“

— „Popescu și mai cum?“

— „Popescu Ioan“.

— „Și pe D-ta“, zise el întorcându-se către mine.

— „Butugan“, răspunsei eu sfios, salutând cu stângăcie, delectându-mă ca un mizerabil de mutra indignată a lui Alecu.

— „Duceți-vă imediat la școală! Am să vă fac raport“.

— „Descălecarea!“ încercai eu să glumesc.

— „Hai... isbuiți el să zică, asta-i camaraderie? după ce ți-am dat să bei și să mănânci ca la un porc... strigă Alecu după mine, cu chipiul pe ceafă, minunându-se fluierând, de așa neagră îngratitudine.

M'am încercat zadarnic să-l împac fiindu-mă după el, când pe un trotuar, când pe celălalt, dar nu puteam să-mi stăpânesc râsul, iar Butugan părea de piatră.

Există însă o dreptate imanentă. Râsul nu mi-a fost a bine. Chemați a doua zi în cancelaria Colonelului, eu am luat patru zile de carceră, pentru că am încercat să induc în eroare autoritățile militare, căci eu rămăsesem acum Popescu, dovedind astfel, îmi spunea Colonelul, teama de răspundere. Alecu nu numai că n'a fost pedepsit, dar purtarea lui a fost socotită chiar cavalerescă.

— „la șeua la spinare băiete! îmi zise el cu viclesug, răsucind o mustață închipuită, pe când eu mă urcam în pod unde erau sălășluite carcerile.

După terminarea școalei nu l-am mai întâlnit. Știam că s'a făcut locotenent „la alegere“ iar mai târziu, spun băieții, și-a dat dimisia din armată, fiindcă n'a fost menținut pe „tabloul de excepționali“ la gradul de căpitan.

BCU Cluj / Central MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU.

EXPOZIȚIA ISER

— SALA MOZART —

Bosfor — Cornul de Aur — C. de Argeș

Acesta e titlul cam panoramic cu care d-l Iser ne anunță noua d-sale expoziție de pictură. O expoziție de peisaje. Adică nu tocmai de peisaje căci, peisajul d-sa îl populează cu oameni; iar figurile e știut, sunt forța d-sale.

Prin ei în primul rând ne fixează și acum interesul. Interpretarea fenomenelor naturii (oameni, case, pomi, etc.) e condiționată, la d-sa, de valoarea elementelor expresive. Pentru pictor aceste elemente sunt: lumina, atmosfera și culoarea, pentru desenator elementul expresiv e linia. Când unul din aceste elemente e predominant, el va hotărî, atunci, caracterul tabloului.

D-l I., venind dela desen, afecționează subiectele din natură care îi oferă, în primul rând, linii expresive pe care le subordonează disci-

plinei riguroase a organismului tabloului. Aceste linii închid masele într-o interpretare aspră și cu tendințe spre grandios.

Pictura emancipându-se, cu timpul, de serviciul auxiliar pe care presta arhitecturii, își cucerește o importanță și o individualitate proprie concretizată prin pictură de șevalet. Trecând prin diferite faze dela primitivismul și clasicismul renașterii, prin romantismul nedisciplinat la naturalismul școlii dela Fontainebleau, de aci prin realizmul formal al epocii lui Millet la realizmul colorist al impresionistilor în desfășurată prin Cézanne, pictura ajunge la o concepție nouă; cea individualistă. Și e logic căci dacă tabloul reprezintă, azi, o individualitate în sine urmează că, subiectul, închis în pervazul unei rame de tablou, să reprezinte și el una. La impresionisti subiectul, din tablou, înfățișa un fragment oarecare din natură, o decupură, care dacă n'ar fi limitată de ramă poate fi continuată *ad libitum* în spațiu. Pictorul de azi, individualist și interpretator, ne înfățișează subiectul complet cu toată finalitatea sa ca subiect. Ca să-și ajungă acest scop, pictorul ia subiectul din natură și îl izolează, prin relațiuni de linii similare ce converg spre periferia tabloului. De ex: în «Parcul lui Nuredim-Effendi» obține această unitate din alăturarea a doi arbori. Direcțiunea verticală dela o margine la alta a celor doi arbori a tabloului acționează decisiv asupra tuturor liniilor celorlalte obiecte totuși fără a perde din vedere periferia tabloului ca unitate deci ca factor determinant.

Vedeți acum că pictorul modern a înlocuit unitatea de culoare prin coezunea liniilor de compoziție care stabilesc unitatea tabloului constituindu-i în același timp și individualitatea sa.

Exemple în acest fel mai găsim la d-l I. în tablourile: «Picnic în cimitir», «Aja Sofia», «Geamla Cimitirului», etc.

Calitățile aceste îl anunțau pe d. I. ca pe un pictor decorator. Într'adevăr calitatea primordială a pictorului decorator e eșalonarea în mod agreabil a unei suprafețe pe care el o înustrează sau decorează.

Talentul d-lui I. părea aci plasat. Îi cunoșteam calitățile. Nouă ne este înclinarea d-sale spre pictura de șevalet. A făcut d-sa și până acum pictură de șevalet; dar calitățile acestor picturi erau decorative și prin execuția lor erau indicate pentru o destinație murală. Și azi încă în cele mai multe din tablourile d-sale desenul și colorea duc o existență separată. Că aceste existențe tind spre o contopire, iată ce este nou la d. Iser și îi va stabili o calitate pur picturală. Tablourile «Pescarii pe malul Bosforului», «Cafeneaua la Scutari», «Eyub», «Podul Galata», «Debarcader în Khassim-Pașa» sunt concludente în acest sens. Cézanne, poate cel mai caracteristic pictor în ce privește calitatea și indivizibilitatea pastei colorate, spunea unui prieten: «le dessin et la couleur ne sont point distincts; au fur et à mesure que l'on peint, on dessine; plus la couleur s'harmonise, plus le dessin se précise». Dacă d. I. va stărui în acest sens nu putem ști; căci d. I. reprezintă o forță care își urmărește țelul în salturi. Adăogăm imediat, că salturile le execută în linie dreaptă spre țel. Până acum cel pușin.

Sculpturile d-nei *Daisy Iser* se disting printr'o schemă arhitecturală în compoziție care le face impresionante deși lipsa modelajului le lipsește de prețiozitate. Ori această prețiozitate constituie tocmai o calitate pur sculpturală.

În orice caz d-na I. are intuiția artei sale.

F. ȘIBATO

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național: Tartuffe, Premergătorii, Ecuba

Molière este prin excelență autorul tipurilor. Nu zugrăvește oameni vii, ci anume calități ale oamenilor, sintetizate într-o singură figură. Astfel, spre deosebire de Shakespeare ale cărei opere poartă ca titlu, în cea mai mare parte nume proprii, comediiile lui Molière se numesc *Avarul*, *Mizantropul*, *Burghezul gentilom*, *Boinavul închipuit*, etc. Singura dată când o lucrare molierească e intitulată după numele eroului ei, *Tartuffe* — numele acesta devine sinonimul caracterului purtătorului său. Azi Tartuffe însemnează ipocrit.

Figurele lui Molière au ca punct central câte-o singură calitate. Avarul e arătat în toate situațiile mereu spre a i se scoate în evidență sgârzenia, spre a se demonstra cum reacționează avarii față de lumea exterioară. Avarul lui Molière nu e un avar oarecare, ci sintetizarea aproape abstractă a tuturor sgârziților, în care se vor recunoaște toți, fără totuș a se caracteriza un anume individ. De aceea când zici Harpagon, nu te gândești la un om, ci la o calitate a tuturor oamenilor, pe care o reprezintă Harpagon.

Firește, valoarea lui Molière nu stă numai în crearea câtorva tipuri definite. Tipurile acestea sânt izvorâte dintr-o pornire adâncă împotriva viciilor sociale și în deosebi a minciunii sub orice formă. În mânia cu care Molière biciuește falsitatea, ipocrizia, viclenia, prostia, sgârzenia, superficialitatea, este ceva din acea parte nemuritoare a omului care se înrudește cu o religiozitate superioară. Necazul cu care Molière lovește stricăciunile societății devine o pasiune pururi înțeleasă, o putere omească menită să zgudue întotdeauna pe cei cărora se adresează.

Interpretul trebuie să și umple sufletul cu pasiunea sinceră a autorului. Numai atunci creația lui va avea puterea aceea mare de convingere care consacră definitiv. Numai atunci va contribui la înțelegerea bună a celui mai desăvârșit reprezentant al tragi-comicului omenirii.

D. Livescu în *Tartuffe* pare a fi vrut să dea prea mult. Căutând mereu să descopere în prototipul ipocriziei ceva ce n'au mai găsit a ții, i-a deplasat centrul de gravitație. Astfel Tartuffe al d-sale e mai puțin ipocrit, decât este un amarez lasciv și cinic. La Shakespeare este mai greu să stabilești o linie dreaptă a personajilor. Macbeth nu este tipul ambițiunii bolnavicioase, precum nici Othello nu e sinteza geloziei. Molière însă oferă un punct central sigur totdeauna. De vreme ce Tartuffe înseamnă ipocrizie, de ce să se scoată în evidență numai un mijloc al ipocritului, prin care răvnește să-și ajungă scopul? Iubirea lui Tartuffe e numai una din ticăloșiile lui. D. Livescu a greșit printr'un exces de zel.

Observația privește concepția generală. Dacă am admite felul cum a pornit d. Livescu pe Tartuffe, i-am recunoaște bucuros multe amănunte interesante.

Dar *Tartuffe* e nemuritor și d. Livescu tânăr deajuns ca să poată reveni și să zugrăvească un Tartuffe adevărat. Pentru aceasta are toate mijloacele artistice la dispoziție.

Chiar și așa, e bine că *Tartuffe* a reintrat în repertoriul Teatru-

lui Național, de unde nici nu mai poate lipsi. Mai ales că are norocul de-a fi tălmăcit de un poet conștiincios, într'o formă frumoasă, concisă, molierească. D. Toma poate fi mândru de traducerea sa.

Pentru a comemora împlinirea a o sută de ani dela întâia reprezentație teatrală românească, s'a jucat *Ecuba*, precedată de *Premergătorii*.

D. Peretz e un cuoscător și un evocător iscusit al ultimelor svârcoliri din epoca fanarioșilor. *Premergătorii* are meritul simpatic de-a reinvia, într'un cadru potrivit, un colț din viața românească de pe vremea când conștiința națională începea a se manifesta mai stăruitor. Elevii lui Gheorghe Lazăr se pregătesc să joace *Ecuba* lui Euripide, tradusă în românește de Nănescu. E un eveniment național mare. Toți bunii români vin să audă răsunând întâiul cuvânt românesc în teatru. Reprezentația începe cu un poem prolog al poetului Iancu Văcărescu. Urmează *Ecuba*, jucată de câțiva tineri entuziaști.

Ecuba, acum, a fost jucată de câțiva artiști ai Teatrului Național, ajutați de o muzică cubisto-enervată și de o traducere nenorocită. Plăcerea stărnită de *Premergătorii* s'a inecat într'o resemnare de solemnitate.

Astfel, *Ecuba* a murit iarăș pentru Teatrul Național. Și cine poate să știe pentru câtă vreme? Ce păcat că n'a profitat teatrul de atest centenar spre a avea și un Euripide în repertoriu! Dar atunci din capul locului n'ar fi trebuit să se încerce cu o traducere care, deși poate exactă, se prezintă într'o formă nevrednică de vremile de azi cînd, ori și cum, cel puțin ca limbă, literatura noastră a eșit din faza copilăriei. Evident că greșeala direcției ar avea o scuză: traducătorul *Ecubei* e un traducător premiat de Academia Română. Dar și șcuza aceasta e slabă. Direcția ar trebui să știe că înșiși academicienii nu se orientează după toanele Academiei. Cel puțin când e vorba de literatură.

L. R.

Bucovina care s'a dus... articole despre oameni, locuri și fapte, de G. Rotică. — Subiectul volumului mărturisește de la început că autorul, seriindu-l, nu a avut intenții literare. Cu toate acestea, stilul poetic în care ni sunt descrise diferite clipe din trecutul Bucovinei, ori unele colțuri frumoase ale ei, nu poate rămâne neluat în seamă. Fie că d. Rotică vorbește de anumite

personalități (vezi: *Nicolae Blăndu*, *Ion Grămadă* etc.), fie că ne preumblă prin localitățile Bucovinei, legate și mai mult de istoria țării prin recente lupte date pe pământul lor (*Câmpulung, Iacobeni, Vatra-Dornei*), d-sa are un emotionant accent de sinceritate. Pentru unirea sufletească a celor din vechiul regat cu Bucovinenii, nu putea fi o carte mai potrivită ca aceea a d-lui Rotică.

V. M.

A A P Ă R U T

No. 11

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul :

Sburătoarele	<i>E. Lovinescu</i>
Ariciul și Sobolul (fabulă modernă într'un act)	<i>Victor Eftimiu</i>
Povestea unei mari mizerii (poezie)	<i>Ludovic Daus</i>
Budapesta sub Comunism (poveș- tirea baronesei de Taxis)	<i>Radu Cosmin</i>
Greșeala (schiță)	<i>Caton Theodorian</i>
Versuri albe (poezie)	<i>G. Cair</i>
Necazuri (schiță de ocupație)	<i>Andrei Braniște</i>
Amurg de toamnă (poezie)	<i>Const. A. Giulescu</i>
Eroul (schiță de războiu)	<i>George Cornea</i>

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an.

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3,50

EDITURA ALCALAY

ULTIMA NOUȚATE

In editura ALCALAY a apărut:

CADRILUL

Comedie în trei acte de L. REBREANU

reprezentându-se cu un succes deosebit la Teatrul Național
din București

Iată câteva spicuiuri din presă asupra «Cadrilului»:

Dacia.—E o psihologie nouă în teatrul nostru și d. Rebreanu a isbit să-i dea uneori trăsături scilpitoare de umor.

Renașterea Română.—Dialog vioi, caracterizare precisă a personajelor și o înlănțuire strânsă a acțiunii...

Dimineața.—Comedia d-lui Rebreanu e alcătuită în genul onest și naiv, în înțelesul bun al cuvântului, al comediilor lui Schoenthan și Kadelburg.

Steagul.—„Cadrilul“... poate fi redus la o simplă dar delicioasă farsă pentru unii, și ridicat pentru alții până la un adevărat simbol.

Isbânda.—... Surpind agreabil elegant-șlefuitele aforisme, paradoxuri și sentințe cu cari e împănată piesa.

Epoca.—... Piesa d-lui Rebreanu e bună și poate fi urmărită cu interes.

Românimea.—Acțiunea este vie, se succede logie; sunt destule scene tari, cari ating perfecțiunea și cari surprind prin spontaneitate, prin claritate, prin naturalitate.

Avântul.—Calitatea esențială a comediei e că e ușoară, veselă și mai ales spirituală...

Rampa.—... D-l Rebreanu a dovedit mult spirit de observație, adesea ironico-indulgent, uneori satiric.

Chemarea.—„Cadrilul“ a relevat însușirile sate de dramaturg și de tehnician al dialogului.

Indreptarea.—Dialogul, plin de vervă și lipsit de pretenții, e desigur partea cea mai consistentă a piesei...

Adevărul.—Bilanțul total este: două ore vesele, fără altă pretenție decât de-a amuza.

Un volum splendid, cu coperta în culori LEI 7,50